

અરુણોદય

વર્ષ - ૨

અંક - ૫

ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩

✉ myvadgam@gmail.com

fb nitesh.l.patel

☎ 9429407732

લેખક - ડૉ. કૌશિક ચૌધરી

તરુણાવસ્થામાં પ્રવેશતી છોકરીઓને મારું એક સંબોધન

'પહેલા તો તમને શું કહેવું એ મારા માટે સવાલ છે. તમને દીકરીઓ તો નહીં કહી શકું, કારણકે હું હજી ૩૫ મા વર્ષમાં છું અને મારી દીકરી ૫ વર્ષની જ છે. બહેતર છે તમને એજ કહું જે તમે છો. તરુણાવસ્થામાં પહોંચેલી ટીનેજર છોકરીઓ. અને અહીં આવે છે મારી બીજી સમસ્યા. કારણકે આ અવસ્થામાં પહોંચેલી સગા ભાઈની છોકરીને પણ કંઈ કહેવું એ એક જોખમ છે. તમે તો પારકી છો, અને સંખ્યામાં ૨૦૦ થી વધારે છો. તો હું તમને કેટલીક બેઝિક સમજ અને સ્પષ્ટતા આપીશ જેથી તમે તમારા જીવનને એક યોગ્ય દિશા આપી શકો. પહેલા તો તમારે એ સમજવાનું છે કે તમે છોકરી છો, અને લાખ વાતો કરવામાં આવે પુરુષ-સ્ત્રીની સમાનતાની પણ એક વાત તમને પુરુષથી બિલકુલ અલગ પાડે છે, અને એજ વાત તમારા જીવનમાં આવનારા મોટાભાગના અવરોધ અને રિસ્ટ્રિક્શનનું કારણ હશે. એ કે તમે આવનારા સમયમાં સંતાનોને જન્મ આપવાની છો, જે છોકરાઓ નથી કરી શકવાના. સ્ત્રીના ગર્ભમાંથી જ સમાજનું ભવિષ્ય જન્મ લે છે. આજે સાતસો કરોડ માનવો આ ધરતી પર છે, અને ત્રીસ વર્ષ પછી જે સાતસો કરોડ માનવો આ ધરતી પર હશે તે બધા આજની તમારી ઉંમરની કે તમારાથી નાની છોકરીઓમાંથી જ નીકળ્યા હશે. બસ આ જ વાત. આજ કારણ છે કે દરેક સમાજ સ્ત્રીઓને કાબૂમાં રાખવા માંગે છે. કારણકે તે પોતાના ભવિષ્યને કાબૂમાં રાખવા માંગે છે. તે પોતાની સંસ્કૃતિ, પોતાનું રહન-સહન, પોતાની વિરાસત બધું તમારાથી જીવંત રાખવા માંગે છે. એટલે એ તમને એ જ છે, એ જે વિચારે છે એનાથી સતત બાંધી રાખવાની કોશિશ કરે છે. તમને એક પ્રવાહથી દૂર નથી જવા દેતો. બસ આટલું તમે જ્યારે સમજી જશો, તો સંઘર્ષ અને ફરિયાદો ઓછી કરશો અને સમાજ પ્રત્યેની જવાબદારી અને પોતાની વ્યક્તિગત ઈચ્છાઓ વચ્ચે માર્ગ કાઢવાની સમજ વધુ ઊભી કરશો. હું કેટલાક સ્થાને લેક્ચર આપવા જાઉં છું એટલે મને કહેવામાં આવે છે કે 'સાહેબ, અમે છોકરીઓને ભણાવીએ છીએ તો સમસ્યા એ થાય છે કે એ કોઈના સાથે ભાગી જાય છે. તમે આના વિશે કાંઈક કહો.' અને હું કહું છું કે એમાં હું શું કહું? એનો મતલબ એ છે કે હજી સુધી તમે તમારી છોકરીઓને શિક્ષણનો હેતુ નથી સમજાવ્યો. આજના આ અંગ્રેજી પદ્ધતિના શિક્ષણનો એક જ હેતુ રહી ગયો છે, આર્થિક સુરક્ષા.

તો, તમે લોકો જ્યારે રોજ આ સ્કૂલમાં આવો ત્યારે પહેલું લક્ષ્ય તમારા મન સામે એ સ્થાયી રહેવું જોઈએ કે હું મારા આખા જીવનની આર્થિક સુરક્ષા માટે ભણવા આવી છું. ભણી ગણીને આર્થિક રીતે પગભર થઈ ગઈ હશે તો છોકરો પણ સારો મળશે. સમ્માન કરશે, લાડ લડાવશે. કારણકે ભઈલાને તમારા કમાયેલા પૈસા ગમતા હશે. કદાચ છોકરો સારો ના પણ મળ્યો, પણ જો તમે પગભર હશે તો પોતાનું આત્મસમ્માન જાળવી શકશો અને તેના પાસેથી નીકળી શકશો. એ તમારું શોષણ નહીં કરી શકે. આ દુનિયામાં વીસ ટકા લોકો જ પોતાના વ્યક્તિગત આદર્શના લીધે સારા અને ડાહ્યા રહેતા હોય છે, બાકીના સિતેર ટકા સામેવાળાની શક્તિ જોઈને ડાહ્યા બની રહે છે. પણ કમજોરોને હંમેશા સતાવે છે. બાકીના દસ ટકા એવા અપરાધી માનસિકતાના હોય છે કે જે સામેવાળાની શક્તિ હોય તો પણ બેશરમ અને નીકમ્મા થઈ ચૂક્યા હોય છે. જો આર્થિક રીતે પગભર અને સમૃદ્ધ હશે તો આ બાકીના એંશી ટકા લોકોથી બચી શકશો, નહીંતર એ એંશી ટકા લોકોથી શોષણ પામીને જીવન કાઢવું પડશે.

અરુણોદય - ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩

www.vadgam.com

અને ત્રીજી એક મહત્વપૂર્ણ બાબત જે હું કહેવા માંગુ છું એ લગભગ દરેક છોકરીના માતા પિતા માટે પણ મુખ્ય મુસીબત હોય છે. એજ પેલી ભાગી જવા વાળી વાત, પણ તમારા આ જવાનીના રોમેન્ટિક હોર્મોનના લીધે. અત્યારથી જ તમને પ્રેમમાં પડવાનું એ આકર્ષણ શરૂ થઈ ચૂક્યું હશે. એ આગળ વધશે, પણ પોતાની જાતને સમય આપો. એ પ્રેમને, એ લાગણીને પરિપક્વ થવાનો સમય આપો. તમારા માતા-પિતા આપે કે ન આપે, પણ હું તમને એજ સલાહ આપીશ જે સમાજ છોકરાઓને આપે છે. લગ્ન, ૨૨-૨૩ વર્ષની ઉંમર પછી આર્થિક રીતે પગભર થયા પછી જ કરો. આ વાતને જીવનમાં એક નિશ્ચય, એક આદર્શની જેમ સાથે રાખો, જેથી તમને તમારા લાયક સાચા પાત્ર સુધી પહોંચવાનો સમય અને સંજોગ મળે. તમે આજે સત્તરથી વીસ વર્ષની ઉંમરે લાગણીમાં ખેંચાઈ જઈને કે કોઈના પ્રેશરથી એ કરવા જશો તો કોઈ આમ તેમ રખળી ખાવાવાળો હાથમાં આવશે. કોલેજમાં ભણતો મળશે તો એ કોલેજ પછી વ્યસની, આળસુ કે પકાઉ નીકળશે. પણ એકવાર તમે કોઈ જોબ કે બિઝનેસમાં તમારા કેરિયર પર ફોકસ રાખીને સ્થિર થયા હશો, પછી લાયક અને વિકસિત બુદ્ધિ વાળા લોકો તમારા સંપર્કમાં આવશે. મૂર્ખ પણ મળશે, પણ જીનીયસ પણ મળશે. તમારા જીવનને ત્યાં સુધીનો સમય આપો. ટીનેજ હોર્મોન તમને આ વાત ભૂલવી ન દે એનું ધ્યાન રાખો. કોઈ બુદ્ધિશાળી અને જીનીયસ આજે મળી ગયો હોય, તો પણ તેના માટે ૨૨-૨૩ વર્ષ સુધી પોતે પગભર ના થાઓ ત્યાં સુધી રાહ જુઓ, અને તેને પણ રાહ જુવડાવો. બસ આટલી બેઝિક સમજ અત્યારથી કેળવી લેશો તો એક સુરક્ષિત અને વૈચારિક રીતે સમૃદ્ધ જીવન જીવી શકશો. પૈસો ખાલી સુરક્ષા પૂરતો છે. પૈસાથી આવેલી ઐયાશી એ સમૃદ્ધિ નથી. સમૃદ્ધિ વિકસિત વિચારોથી આવે છે. પોતાને એ ઉંમર અને સમય સુધી સુરક્ષિત રાખવાની જવાબદારી પોતે સંભાળી લો, શ્રેષ્ઠ શિક્ષણ મેળવીને.'

પ્રવાસ કે યાત્રા દરમિયાન ઉપયોગી ગેજેટ Google Lens

ઘવલ પટેલ : વોટ્સએપ : 09726516505 / Email : - urholidayexpert@gmail.com

જ્યારે તમે તમારા રાજ્યની સીમા બહાર પ્રવાસ કરતા હોવ છો તો ત્યારે જે તે વિસ્તાર વિષે ઘણું બધું જાણવા મળે છે, પરંતુ સાથે સાથે અમુક પડકારોનો સામનો પણ કરવાનો રહે છે જેમ કે ત્યાંનું જમવાનું અને ભાષા. બધી જગ્યાએ આપડું લોકલ ગુજરાતી ફૂડ મળતું નથી તેવીજ રીતે ભાષાની પણ મુશ્કેલી આવે છે. આમતો વાતચીત માટે જો હિન્દી ભાષા આવડતી હોય તો સામેના વ્યક્તિ અને આપડી તૂટી ફૂટી અને કામચલાઉ હિન્દીથી ઘણા પ્રશ્નો ઉકેલાઈ જાય છે. પરંતુ જ્યારે સૂચના બોર્ડ, બસના બોર્ડ લોકલ ભાષામાં લખેલા હોય ત્યારે એને વાંચવા અને સમજવા બંને અશક્ય થઈ જાય છે. ખાસ કરીને આ મુશ્કેલી દક્ષિણ ભારતમાં વધુ પડે છે. જોકે અન્ય સ્થળ પર પણ આવા અનુભવ થઈ શકે. ગયા મહીને હું હિમાચલ યાત્રામાં ગયેલો ત્યારે મને આ અનુભવ થયેલો, અમૃતસરમાં સુવર્ણ મંદિરની મુલાકાતે ગયા ત્યારે અમુક સૂચનાઓ પંજાબી ભાષામાં લખેલી હતી.

હવે મુશ્કેલીની વાતને બાજુ પર મૂકી એના સમાધાનની વાત કરીએ. આ મુશ્કેલીનું નિવારણ છુપાયેલ છે ગુગલની ની એક એપ્લિકેશનમાં, જેનું નામ છે ગુગલ લેન્સ (Lens). જોકે અમુક લોકો ફોટો સર્ચ કરવા માટે આ એપ્લિકેશનનો ઉપયોગ કરતા હોય છે પણ ઘણાને એ ખબર નહીં હોય કે તમે અન્ય ભાષાના બોર્ડ અને પોસ્ટર પણ વાંચી શકો છો. છેને જબરું ?

કેવી રીતે આ એપ્લિકેશનનો ઉપયોગ કરવો એ સમજાવું.

સૌ પ્રથમ ગુગલ લેન્સ (Lens) એપ્લિકેશન ઓપન કરો. (જો ના હોય તો એને તમે ગુગલ પ્લેસ્ટોર માંથી ડાઉનલોડ કરી શકો છો.) ત્યારબાદ એમાં તમને Translate, Text, Search, Homework વગેરે ઓપશન દેખાશે એમાંથી તમારે Translate પસંદ કરવાનું છે. ઉપરની બાજુ તમને Detecting language (Gujarati) અહીં તમારે જે ભાષામાં અનુવાદ કરવાનું છે એ પસંદ કરવાની છે. હવે તમારા કેમેરામાં જે સ્કેન થશે એ તમને સ્ક્રીન ઉપર દેખાશે. હવે તમારા કેમેરાને જે બોર્ડ કે સૂચના વાંચવાની છે એની ઉપર કેન્દ્રિત કરો જેથી તમને એનું ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ થયેલ દેખાશે.

છે ને ખુબજ ઉપયોગી અને મજાની વાત. આવી જ અન્ય જાણકારી અને પોસ્ટ માટે મારું પેજ લાઈક અને શેર કરો.

પેજની લિંક કોમેન્ટમાં આપેલ છે. ટુર વિશે ફીમાં જાણકારી માટે વોટ્સએપ કરી શકો છો અને અમારી જોડે સેવા પણ લઈ શકો છો. માહિતી આપવાનો કોઈ ચાર્જ નથી.

ડૉ. માસુંગ ચૌધરી

Masung.chaudhary@gmail.com

વિદ્યામંદિર પાલનપુર - 75 વર્ષ

વિશ્વની દરેક સંસ્કૃતિમાં શિક્ષણ અને સંસ્કાર પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. સંસ્કારથી જિંદગી પ્રકાશિત થાય છે, શિક્ષણ થકી જિંદગી ખુશહાલ બને છે. નવી દિશા તરફ પ્રયાણ કરવા શિક્ષણ જરૂરી છે, સંઘર્ષના દિવસોમાં ટકી રહેવાની શક્તિ સંસ્કાર થકી સાંપડે છે. સંસ્કારથી જિંદગીમાં સૌંદર્ય ફેલાય છે અને શિક્ષણથી જિંદગી મહેકવા માંડે છે. શિક્ષણ અને કેળવણીની વાત નીકળે છે, ત્યારે રવિન્દ્રનાથ ટાગોરના નામનો પર્યાય બની ગયેલી શિક્ષણસંસ્થા “શાંતિનિકેતન” યાદ આવે છે. પાલનપુરના જૈનોએ હીરાની ચમક થકી વિશ્વભરમાં ઓળખ ઊભી કરી છે. વિશ્વભરમાં ઓળખ ઊભી કર્યા બાદ જૈન શ્રેષ્ઠીઓએ વતનનું ઋણ ચૂકવવાનું નક્કી કર્યું અને એમાંથી ‘વિદ્યામંદિર’નું સર્જન થયું. વિશ્વભરમાં નગરોની ઓળખ ત્રણ રીતે થાય છે: (1) નગરનો ઐતિહાસિક મહિમા (2) નગરે આપેલી મહાન પ્રતિભાઓ અને (3) નગરની સંસ્થાઓ. આ ત્રણેય માપદંડોમાં #palanpur ખરું ઉતર્યું છે.

એમ તો પાલનપુરની ઓળખ હીરા, અત્તર અને ગઝલની નગરી તરીકે થાય છે. પાલનપુરનો ઐતિહાસિક મહિમા તો છે, કીર્તિસ્તંભ અને 8મી સદીમાં બંધાયેલી મીઠી વાવ એનાં દૃષ્ટાંત છે. મહાન પ્રતિભાની યાદી વિસ્તૃત છે, એમાં નિરંતર નવી પ્રતિભાઓના નામો ઉમેરાઈ રહ્યા છે. (આ વિશે અલગથી લેખ થઈ શકે એમ છે.) પાલનપુર નગરની ઓળખ સમાન સંસ્થા તરીકે ‘વિદ્યામંદિર’ છે. એક જ શહેરમાં ‘વિદ્યામંદિર’નાં 14 શૈક્ષણિક પરિસર આગંતુક પેઢીમાં કેળવણી, સંસ્કાર અને શિક્ષણનું સિંચન કરી રહ્યાં છે. “જૈન શિશુશાળા” અને “વિદ્યામંદિર”નો વિચાર ટાગોરની શાંતિનિકેતન જેવો જ છે.

હવે મૂળ વાત:

જૈન શ્રેષ્ઠી સૂરજમલ લલ્લુભાઈ મેહતા, અમરતલાલ રાયચંદભાઈ મેહતા અને ગફુરચંદ યુનીલાલ મેહતા – આ ત્રણેય પ્રણેતાએ સાથે મળીને ઈ.સ.1921માં પોતાના વતન પાલનપુર નગરમાં “જૈન શિશુશાળા”ની સ્થાપના કરી. આ સાથે જ લીલાબહેન સૂરજમલ મેહતા, કેશરબહેન અમરતલાલ મેહતા અને લીલાબહેન ગફુરભાઈ મેહતા – આ ત્રણેય નારીશક્તિના દાનથી જૈન બાલમંદિરનો શુભારંભ થયો. ઈ.સ.1947માં ભારત આઝાદ થયું અને ઈ.સ.1948માં કાન્તિલાલ છોટાલાલ મેહતા(કાનુભાઈ)એ “જૈન શિશુશાળા એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ”ની સ્થાપના કરી, જે ‘વિદ્યામંદિર ટ્રસ્ટ’ના નામથી ઓળખાય છે. જાન્યુઆરી-2023માં, વિદ્યામંદિર ટ્રસ્ટની સ્થાપનાના 75 વર્ષની ઉજવણી થઈ રહી છે. ‘વિદ્યામંદિર’ના સ્વપ્રદૃષ્ટા કાનુભાઈ મેહતા છે અને કાનુભાઈ મેહતાના સ્વપ્રને સાકાર કરવાનું ભગીરથકાર્ય એક શિલ્પ તરીકે સૂર્યકાંતભાઈ પરીખે કર્યું છે. વિશ્વભરના દેશોમાં જઈએ, તો ગુજરાતી મળી રહે છે.

તમે કોઈ પણ દેશોમાં જાઓ અને પ્રતિભાશાળી ગુજરાતીઓનો સમૂહ મળે તો, તમે ચોક્કસ માની લેજો કે એમાં વિદ્યામંદિરમાં ભણીને સફળતાની ઊંચી ઉડાણ ભરનાર પ્રતિભા હશે. આજે એક સ્ટડી રિપોર્ટ તૈયાર કરવામાં આવે તો દેશભરની કોઈ પણ શાળામાંથી પ્રતિ વર્ષે મેડિકલ, એન્જિનિયરિંગ, આર્કિટેક્ચર સહિતની વિદ્યાશાખામાં સૌથી વધુ એડમીશન સિક્કોર કરનાર વિદ્યાર્થીઓ વિદ્યામંદિરના હોય છે, આ એક નક્કર સત્ય છે.

અરુણોદય - ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩

www.vadgam.com

વિદ્યામંદિર –
ફક્ત એક સંસ્થા નથી.
એક મુવમેન્ટ છે.
એક વિચાર છે.
એક શક્તિ છે.
અને હા,
પ્રેરણાનો એક અવિરત સ્ત્રોત છે.

વિદ્યામંદિર સાથે વર્ષોથી સંલગ્ન કનુભાઈ પ્રજાપતિએ સાચું જ કહ્યું છે: “સંસ્કાર અને શિક્ષણ દ્વારા મૂલ્યોની પ્રસ્થાપના થાય છે. તેમજ માણસમાં આત્મવિશ્વાસનો સંચાર થાય છે. શિક્ષણ શિસ્ત પણ શિખવે છે. શિક્ષણ સત્ત્વને હંમેશાં, સતત ફોક્સમાં લાવતું રહે છે. જે સમાજ સમર્પિત શિક્ષક અને પ્રામાણિક વિદ્યાર્થીના દ્વેતનું મહત્વ સમજી શકે છે એ સમાજને પ્રગતિ કરતાં કોઈ પરિબળ રોકી શકતું નથી. વિદ્યામંદિર સદાયે વિદ્યાર્થીઓનો, વાલીઓનો અને સમાજનો મહિમા કરે છે. વિદ્યામંદિરમાં કેળવાયેલો અને ઘડાયેલો યુવાન એક તબક્કે પોતાની ઓળખ ઊભી કરી જ લેશે. બનાસકાંઠા અને પાલનપુરના સમાજ ઘડતરમાં અને કલા તથા સાંસ્કૃતિક વારસાને જીવંત રાખવામાં વિદ્યામંદિર હંમેશા અગ્રસર રહ્યું છે.”

વિદ્યામંદિર અન્ય સંસ્થાઓ કરતા કંઈ રીતે અનોખી છે ? અન્ય સંસ્થાઓમાં મોટાભાગે એક કે બે વ્યક્તિનો પ્રભાવ હોય છે, એટલે આવી સંસ્થાઓ નિરંતર વિસ્તરી શકતી નથી. જ્યારે વિદ્યામંદિરમાં સમૂહશક્તિ કામ કરે છે, એટલે જ વિદ્યામંદિરનો ધ્વનિ આર્ટ, સાયન્સ, એન્જિનિયરિંગ, ટેકનોલોજી, મેડિસિન, લિટરેચરથી લઈને કોર્પોરેટ-વર્લ્ડમાં ગૂંજી રહ્યો છે. આજે વિશ્વ આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સના યુગમાં પ્રવેશીને આગળ વધી રહ્યું છે, તો એમાં પણ સૌથી મહત્વનું યોગદાન વિદ્યામંદિરના પ્રાંગણમાં ઉછળકૂદ કરનાર પ્રતિભાઓએ આપ્યું છે, જે ખરેખર એક પાલનપુરી તરીકે ગૌરવ લેવા જેવી બાબત છે.

‘વિદ્યામંદિર ટ્રસ્ટ’ની ડાયમંડ જ્યુબિલીની ઉજવણી થઈ રહી છે. આ ઐતિહાસિક અવસરના ભાગરુપે 8મી જાન્યુઆરી, 2023ના રોજ જાણીતા ઉદ્યોગપતિ ગૌતમ અદાણી (Adani Group) ચીફ ગેસ્ટ તરીકે ઉપસ્થિત રહીને વિદ્યાર્થીઓ-વાલીઓ અને પાલનપુરના નગરજનો સાથે પ્રેરણાદાયી વાતો કરશે. અદાણી જૂથનું સ્લોગન ‘ગ્રોથ વીથ ગુડનેસ’ છે, જે વિદ્યામંદિર ટ્રસ્ટને પણ એટલું જ લાગુ પડે છે. જ્યારે 7મી જાન્યુઆરીએ મિહિરભાઈ એસ.શુક્લા(કો-ફાઉન્ડર:ઓટોમેશન એનીવેર), પ્રણવ મિસ્ત્રી(ફાઉન્ડર: ટુ પ્લેટફોર્મ) અને બોમ્બે હાઈકોર્ટના ધારાશાસ્ત્રી જનકભાઈ દ્વારકાદાસ તથા શૈલેષભાઈ જે.મેહતા(ફાઉન્ડર:પ્રોવિડિયન ફાઈનાન્શિયલ કોર્પોરેશન – ફોર્ચ્યુન 300 કંપની) ઉપસ્થિત રહીને રસપ્રદ વાતો કરશે.

વિદ્યામંદિર ટ્રસ્ટે 75 વર્ષની સફરમાં સફળતાના અનેક માઈલસ્ટોન પ્રસ્થાપિત કર્યા છે. આજે પાલનપુરી જૈનોના હીરા વિશ્વભરમાં ચમકે છે, એ જ રીતે પાલનપુરી જૈનશ્રેણીઓના સ્વપ્ન સમાન ‘વિદ્યામંદિર’ની શિક્ષણજ્યોત પણ નિરંતર પ્રજ્વલિત થઈ રહી છે. વિદ્યામંદિરનું એક માત્ર લક્ષ્ય છે: ‘બેટર એવરી ડે.’

અને છેલ્લે...

ઈશ્વરના આશીર્વાદ હોય ત્યાં સંસ્કારવૃક્ષ ઊગે છે, શિક્ષણની સુગંધિત હવા પ્રસરે છે. સંસ્કાર અને શિક્ષણ દ્વારા જ માણસજાતના યહેરા પર સ્મિત પ્રસરે છે. ♪

-- Dr.Masung Chaudhary

આર્યુવેદની દ્રષ્ટિએ પોષણ કરતાંય પાચન મહત્વનું છે. જેનું પાચન સારું હોય તેવા લોકો જ ખરેખર તંદુરસ્ત હોય છે. જેનું પાચન સારું એનું આરોગ્ય પણ સારું.

અરુણોદય - ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩

www.vadgam.com

ઉત્તર ગુજરાતના ગામોમાં પાણીમાં ફ્લોરાઇડની માત્ર ઘટે તેવું આયોજન કરવની જરૂર છે.

છોડી દે માનવ કબજો તારો, જળ જમીન ને વાયુ
દરેક જીવનો અધિકાર છે, નથી માત્ર એક તાડ
વામન ભરશે ત્રણ ડગલાં, ઝુકાવવું પડશે મસ્તક તાડ

"પ્રગતિ ના પંથે"

અમે માનવ પ્રગતિના પંથે!
અમે દરિયા દાટીને શહેરો વસાવ્યાં.

અન્નના તે કેવા ભંડાર ભર્યા હશે!
અમે ખેતી વેચીને ખોયણા બંધાવ્યા.

વિકાસની વિકરાળ ઓયમાં,
અમે ડુંગરા તોડીને મહેલો બંધાવ્યા.

સાવ સીધી સમજણ છોડીને,
અમે વૃક્ષો કાપીને મેદાન બનાવ્યા.

વહેતી નદીને અવરોધીને,
અમે નદીના પટમાં પાસાણ બંધાવ્યા.

હર્યા ભર્યા ગામડા છોડીને,
અમે રોજગારને માટે નગરો બંધાવ્યા.

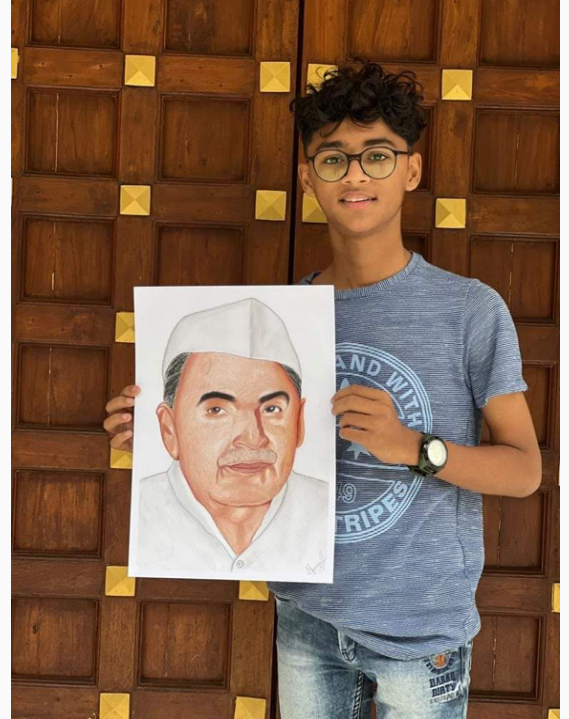
હવા, પાણી ને ખોરાક અશુદ્ધ કરીને,
અમે શુદ્ધ કરવાના મશીન વસાવ્યા.

અમે માનવ પ્રકૃતિનું પતન નોતરી
હાથે કરીને પાયા પડતીના બંધાવ્યા.

વસ્તી વિસ્તારી ઘરતી ઉપર,
અમે અન્ય ગ્રહો પર માનવ મોકલાવ્યા.
અમે માનવ પ્રગતિના પંથે !.....

નરેશ ગોરાસીયા,
માધાપર, ભૂજ- કચ્છ

બનાસના ગાંધીની સુંદર તસ્વીર.

નેચર ગ્રુપની ઓપન એક્સેસ જર્નલ સાઈન્ટિફિક રિપોર્ટ્સમાં દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે કુલોની સુંગઘ બાળકોની ભણતરની ક્ષમતાને સુધારી શકે છે. બાળકોની આસપાસ રહેલી ખુશ્બુ અથવા તો સુંગઘ તેને અભ્યાસ માટે પ્રેરિત કરે છે.

અરુણોદય - ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩

સુરત સ્થિત વડગામ તાલુકાના કોદરામ ગામના પ્રતિભાશાળી યુવાન મન પ્રજાપતિ દ્વારા સ્વ. શ્રી ગલબભાઈ નાનજીભાઈ પટેલની સુંદર તસ્વીર બનાવી પોતાની ચિત્રકલાની પ્રતિભા ઉજાગર કરી છે.

www.vadgam.com

મુક્તેશ્વર ડેમ આશીર્વાદ કે અભિશાપ?

લેખ :- હિદાયતુલ્લાખાન (નગાણા)

અમે વડગામ તાલુકાવાળા મુક્તેશ્વર ને મોકેશ્વર કહીએ, બસના પાટિયા ઉપર પણ મોકેશ્વર લખાય. એટલે આપણી વાતમાં મોકેશ્વર કહીશું.

૧૯૮૦માં મોકેશ્વર ડેમ બન્યો તે પહેલાં સુધી સરસ્વતી નદીમાં પાણી છેક શિયાળા સુધી તો ચાલતું, ઉનાળામાં નદી સુકાઈ જતી.

નદીના ઉદભવ સ્થાન દાંતા, અંબાજીના પર્વતોના જરણા તેને સજીવન કરી દેતા. અર્જુની, ખારી, જોયણ જેવી નદીઓ સરસ્વતી નદીમાં મળીને તેને સમૃદ્ધ કરતી. વરસાદ આવે એટલે દરેક ગામમાંથી આવતું ગામેળાનું પાણી એટલે કે ગામના મેલા પાણી નદીમાં મળતા. આમ નદી સમૃદ્ધ થતી થતી આગળ વધતી.

તે વખતે અમારા વિસ્તારના એટલે કે સરસ્વતી નદીના કાંઠા વિસ્તારના વડગામ તાલુકાના ગામડાઓમાં ખેતીની જમીન પણ ખાસ સમતલ નહીં. ખેતર આજુબાજુના વિસ્તારોમાં થોડા થોડા અંતરે વહોળાઓના માર્ગ હોતા. ખેતર, ખરાબા, ગૌચર તમામ ભૂમિના ઢાળ આ વહોળાઓની દિશામાં જ હોતા, જે છેવટે નદીમાં મળી જતા. એટલે જેવો વરસાદ પડે એટલે વરસાદનું પાણી જમીનમાં રિચાર્જ થતું થતું નદી તરફ ગતિ કરવાનું શરૂ કરી દેતું. નદીમાં આવતું પાણી માત્ર નદીના ઉદભવસ્થાનથી જ આવતું એવું નહીં પણ નદીના વહેણની આજુબાજુના તમામ દૂર દૂરના વિસ્તારોમાં વરસતો વરસાદ નદીને સમૃદ્ધ કરતો.

વહોળાઓ અને નદીના પટમાં રેતી હોય એટલે પાણી જમીનમાં રિચાર્જ થતું થતું આગળ વધતું. જ્યારે, ખેતીની જમીન ભેજ સંગ્રહી રાખે તેવી હોય એટલે જ્યારે ખેડીએ એટલે તેમાં જે ભેજ હોય તે બાષ્પીભવન દ્વારા હવામાં ઉડી જાય.

આવી સરસ પ્રાકૃતિક ગોઠવણને કારણે વડગામ તાલુકામાં અને ખાસ કરીને નદી કાંઠાના ગામડાઓમાં ભૂગર્ભ જળનું સ્તર ખૂબ ઊંચું. ખેડૂતો કૂવા કરે એટલે છૂટું પાણી મળી રહે. પહેલાં કોશ, પછી ઓઇલ એન્જિન અને બાદમાં લાઈટ આવી એટલે કૂવામાંથી ઈલેક્ટ્રિક મોટરોથી પાણી કાઢવામાં આવતું.

આ સમયે ખેરાલુ તાલુકામાં પાણીની તંગી એટલે અમારા ગામ નગાણાથી ઉગમણી દિશામાં નદીના તટમાં સરકારે ટ્યુબવેલ કરીને મોટી મોટી મોટરો ગોઠવી અને તે પાણી પાઈપ લાઈન દ્વારા ખેરાલુ તાલુકામાં લઈ જવામાં આવતું. કદાચ ખેરાલુ તાલુકાની આ પાણીની તંગી નિવારવા માટે જ ૧૯૮૦માં મુક્તેશ્વર ડેમ બનાવવામાં આવ્યો હશે! ડેમની મુખ્ય નહેર ખેરાલુ તાલુકામાં આવેલા ચિમનાબાઈ સરોવરમાં જોડવામાં આવી. જ્યારે જ્યારે ડેમ ભરાય ત્યારે ત્યારે ડેમનું મોટાભાગનું પાણી ચિમનાબાઈ સરોવર ભરવામાં જ વાળી દેવામાં આવે છે. વડગામ તાલુકામાં એક નાની નહેર આપવામાં આવી જેનું પાણી નહિવત પ્રમાણમાં વડગામ તાલુકામાં વપરાયું. જ્યારે ડેમ બન્યો તે વખતે અમારે વડગામ તાલુકામાં પાણીની કોઈ તકલીફ નહીં એટલે કોઈને કોઈ વાંધો પણ ન હતો. આ દરમિયાન તે વખતના મહેસાણા જિલ્લાના સમી અને હારીજમાં પણ પીવાના પાણીની તંગી દૂર કરવા ડેમમાંથી પાઈપલાઈન દ્વારા પાણી લઈ જવામાં આવ્યું.

૧૯૮૦થી ૧૯૯૦નો દાયકો વડગામ તાલુકા માટે બહુ વિકટ રહ્યો ત્રણ ચાર વરસ વરસાદ બહુ ઓછો પડ્યો. એટલે ભૂગર્ભ જળ બહુ ઊંડા જવા લાગ્યા. ડેમના કારણે નદીમાં પાણી આવતું બંધ થયું એટલે ભૂગર્ભ જળ રિચાર્જ ના થયું.

લોકોને ખેતી કરવા અને પીવા માટે જે પાણીની જરૂરિયાત હતી તે પૂરી કરવા પાતાળકુવા કરવાની ફરજ પડી. પાણી કાઢવું મોંઘુ થયું એટલે તેનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ થાય તે માટે જમીનો સમતલ કરવાનું શરૂ થયું. અમારી જમીનો ઢોળાવ વાળી એટલે સમતલ કરવા ટેરેસ પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવી એના કારણે ઉપર નીચે પગથિયાં આકારમાં ખેતર બન્યા. વરસાદના કારણે ખેતરમાં પાણી ભરાઈને ફાટે તો આ ટેરેસ તૂટી ના જાય એના માટે ખેતર આજુબાજુ મોટા મોટા સેઢા પાળા બાંધવામાં આવ્યા. જેના કારણે વહોળાઓમાં પાણી વહેવાનું બંધ થયું આના કારણે પ્રાકૃતિક રીતે ભૂગર્ભ જળ રિચાર્જ કરવાની જે સંતુલિત પ્રણાલી ગોઠવાયેલી હતી વેરવિખેર થઈ ગઈ અને કૃત્રિમ રીતે ભૂગર્ભ જળ રિચાર્જ કરવા માટે "ખેતરનું પાણી ખેતરમાં અને સિમનું પાણી સીમમાં" એ નીતિ અપનાવવામાં આવી. એ નીતિ અનુસાર જે વરસાદ વરસે તેને જમીનમાં ઉતારવા માટે જે વહોળાઓ હતા તેમના ઉપર આડબંધ બાંધવામાં આવ્યા. જે રેતાળ વહોળા ચોમાસા દરમિયાન જમીનને રિચાર્જ કરતા હતા તેના ઉપર આડબંધ બાંધવામાં આવ્યા એટલે તેમાં પાણી ભરાવાથી તેનું તળ બંધાઈ જવા લાગ્યું. જે પાણી રેતાળ વહોળા અને નદીના રેતાળ પટમાં વહીને જમીનમાં ઉતરતું હતું તે લાંબા સમય સુધી ભરાઈ રહીને છેવટે બાષ્પીભવન થઈ ઉડી જવા લાગ્યું. એવું જ ડેમના પાણીનું પણ થયું, ચિમાનાબાઈ સરોવરમાં હોય કે ડેમમાં પાણી બાષ્પીભવન થવા લાગ્યું. જીવંત નદીના કારણે દાંતા, વડગામ, સિદ્ધપુર અને પાટણ તાલુકાની હજારો એકર જમીનમાં નદીમાં પાણી વહેવાના કારણે ભૂગર્ભ જળના જે તળ જળવાઈ રહેતા હતા અને જે વિશાળ ફાયદો થતો હતો તે વડગામ તાલુકા અને ખેરાલુ તાલુકાના કેટલાક સો એકરમાં સીમિત થઈ ગયો. આમ સમગ્ર વિસ્તાર એક ખોટા વિષયકમાં ફસાઈ ગયો. ભૂગર્ભ જળ ઊંડા અને ઊંડા જવા લાગ્યા જે હવે તળિયે પહોંચી ગયા છે. એક અદ્ભુત પ્રાકૃતિક વ્યવસ્થાને વિકાસના નામે વેરવિખેર કરી નાખી.

આજે મોકેશ્વર ડેમથી જ્યાં પાણી પહોંચાડવામાં આવતું હતું તેવા ખેરાલુ તાલુકામાં ધરોઈ ડેમની નહેરો ધસમસતી વહે છે, સિદ્ધપુર અને પાટણ તાલુકાઓમાં ધરોઈ અને સરદાર સરોવર ડેમની નહેરોનું પાણી આવી ગયું છે. સમી અને હારીજમાં નર્મદાના નીર પહોંચી ગયા છે. એટલે ત્યાં મોકેશ્વર ડેમના પાણી સિવાયના પાણીના વિકલ્પ પ્રાપ્ત થઈ ગયા છે. પરંતુ ડેમ બાંધવાથી વડગામ તાલુકાને જે નુકશાન થયું તેના વિશે કોણ વિચારશે? મોકેશ્વર ડેમ અને વડગામ તાલુકાની ભૌગોલિક સ્થિતિ એવી છે કે ત્યાં નર્મદાનું કે ધરોઈનું પાણી લાવવું બહુ કઠિન છે!

આજે એટલે કે ૨૫/૮/૨૦૨૨ના રોજ સાડાપાંચ વાગ્યે મુક્તેશ્વર ડેમ પૂર્ણ ભરાઈ ગયો છે. પણ, છોડવા લાયક સપાટી પ્રાપ્ત કરવામાં દોઢ ફૂટ બાકી છે. જો આજે આ ડેમ ના હોત તો પાણી છેક પાટણ પહોંચી ગયું હોત

ઉમરેયા પાસે નદીમાં એક આડબંધ બાંધેલો છે ત્યાં પાણી અટકતું અને સમગ્ર વડગામ તાલુકા અને સિદ્ધપુર તાલુકાના ભૂગર્ભ જળ ની સપાટીમાં રિચાર્જ કરતું ગયું હોત. હવે સમજો કે વધારે વરસાદ આવતો નથી તો ડેમનું પાણી ખેરાલુ તાલુકાના ચીમનાબાઈ સરોવર ભરવામાં અને વડગામ તાલુકાના કેટલાક સો એકર જમીનમાં સિંચાઈ માટે આપવામાં આવશે. મોટાભાગનું પાણી બાષ્પીભવનની ઉડી જશે.

હું કોઈ વૈજ્ઞાનિક નથી પણ જે ભૂગર્ભ જળ ઊંડા ગયા તે દરમિયાન આપણે પ્રાકૃતિક રીતે પાણીની જે આખી ઇકો સિસ્ટમ હતી તેને કેવી રીતે નષ્ટ કરી તે દેખાય છે તેના આધારે મારું આ તારણ છે.

૧. ડેમ બાંધવામાં આવ્યો એટલે નદીમાં પાણી વહેવાનું બંધ થયું.

૨. પાણી વહેવાનું બંધ થયું એટલે ભૂગર્ભજળ ઊંડા ગયા.

૪. રેતાળ વહોળા અને નદીના રેતાળ પટમાં પાણી વહેવાના બદલે આડબંધો અને ખેતરમાં અટકી ગયું.

૫. આડબંધોમાં તળ બંધાઈ ગયા એટલે પાણી જમીનમાં ઓછું રિચાર્જ થયું અને વધારે બાષ્પીભવન થયું.

૬. ખેતરમાં રહેલો ભેજ ખેડવાથી ઉડી જવા લાગ્યો.

૭. જે પાણી ડેમમાં અટકે તેને પાણીના બીજા વિકલ્પો છે તેવા વિસ્તારમાં લઈ જવામાં આવી રહ્યું છે અને નદીકાંઠાના ગામડાઓમાં અછત ઊભી થઈ.

તો મારો સવાલ માત્ર એટલો જ છે કે શું નદીકાંઠાના ગામોમાં પાણીની તંગી હોય અને સુકુર વિસ્તારના એવા વિસ્તારોમાં ડેમનું પાણી પહોંચાડવું જ્યાં પાણીના બીજા વિકલ્પ છે તે નદીકાંઠાના ગામો સાથે અન્યાય નથી?

ઘરના છોકરાં ઘંટી ચાટે અને માસ્તરને આટો એવો ઘાટ નથી થયો?

શું આ ભૂખ્યાના મોઢાનો કોળિયો ઝૂંટવીને ઘરાયેલાને ખવરાવવા સમાન નથી?

શું પ્રાકૃતિક રીતે નદીકાંઠાના અછત ભોગવતા ગામડાઓનો નદીના પાણી ઉપર પહેલો અધિકાર ના હોય?

મોકેશ્વર ડેમ વડગામ તાલુકા માટે આશીર્વાદ ઓછો અભિશાપ વધારે સાબિત નથી થયો?

ડેમના પાણીને માત્ર નદીકાંઠાના એવા ગામડાઓમાં વહેંચવામાં આવે જ્યાં ઘરોઈ કે નર્મદાનું પાણી નથી પહોંચતું. ઓછામાં ઓછું એકવાર પાટણ સુધી પાણી પહોંચે એટલું પાણી નદીમાં વહેવરાવવામાં આવે જેનાથી નદીકાંઠાના ભૂગર્ભ જળ રિચાર્જ થાય.

~હિદાયતુલ્લાખાન નગાણા

૨૫/૮/૨૦૨૦

www.readnيتين.in

અમારી નવનિત્તમ ઈ-પત્રિકા

"અરુણોદય"

અરુણોદય પત્રિકાની
PDF દર્શાવવા માટે
અહીં ક્લિક કરો
9429407722
નવન નવ નિરુપણ કરો
અમણ
myvadgam@gmail.com
૧૨ ઇ-મેકા મેકા.

નીતિન મેલ, પટ્ટેલ

અરુણોદય - ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩

www.vadgam.com